

ION HÂNCU

28.07.1931–24.05.2003

Ilustrul arheolog Ion Hâncu a trecut în neființă la 24 mai 2003 la vârsta de 71 ani.

S-a născut la 28 iulie 1931 în satul Mateuți, județul Orhei, Republica Moldova. Între 1951 și 1958 a studiat la Facultatea de Istorie a Institutului Pedagogic de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. În anii 1955–1958 și-a susținut doctorantura la Institutul de Arheologie al Academiei de Științe a URSS din Moscova. A avut ca profesori pe cunoscuții arheologi medievali dr. Gh. B. Fiodorov, acad. B. Râbakov, dr. N. Voronin, dr. Al. Mongait, dr. M. Rabinovici.

Timp de 50 de ani a fost încadrat în sistemul de cercetare științifică în domeniul arheologiei și istoriei vechi a spațiului Pruto-Nistrian, parcurgând toate treptele, de la cercetător științific inferior până la cercetător științific superior și șef de subdiviziuni științifice, în cadrul Academiei de Științe a Republicii Moldova și a Universității de Stat din Moldova.

Ion Hâncu este primul arheolog din Republica Moldova care a obținut titlul de doctor în științe. În anul 1960 a susținut teza de doctorat: „Producția ceramicii rurale din Moldova în secolele VI–XVII”, în cadrul Catedrei de arheologie a Universității de Stat „Mihail Lomonosov” din Moscova, sub îndrumarea științifică a lui Gh. B. Fiodorov.

Ion Hâncu a activat în cadrul Academiei de Științe a RSSM timp de 32 de ani, iar din 1990 a realizat cercetări în cadrul Universității de Stat din Moldova. Pe parcursul carierei sale științifice s-a manifestat drept cercetător de cea mai înaltă calificare, pasionat ardent al trecutului poporului român și al principalelor sale monumente istorice.

S-a manifestat în condițiile aspre ale regimului totalitar sovietic și a istoriografiei sovietice românofobe, care la Chișinău nu permitea să fie pronunțate cuvintele *român* sau *românesc* și nu tolera decât o singură concepție în problemele arheologiei și istoriei medievale a spațiului Pruto-Nistrian – concepția panslavistă. Conform acestei concepții, toate culturile arheologice din perioada medievală timpurie din spațiul est-carpatic erau aprioric declarate de origine slavă și nimeni nu avea dreptul să atenteze la aceste postulate. A făcut excepție doar Ion Hâncu, care chiar de la începutul carierei sale în calitate de arheolog și-a format o viziune proprie asupra proceselor istorice din perioada medievală timpurie din spațiul Pruto-Nistrian, o viziune deosebită de cea oficială, pe care a promovat-o metodic, așa cum se putea în condițiile regimului totalitar.

Activitatea sa științifică nu se înscriseră în tabloul general al istoriografiei sovietice, plasându-l pe cercetător în rândurile dizidenților din știința academică a fostei URSS.

Ion Hâncu încerca să evidențieze printre așa-zisele vestigii culturale ale slavilor, elemente culturale romanice, care demonstau în viziunea autorului continuitatea moldovenilor în ținutul Pruto-Nistrian. Având în vedere faptul că începutul activității lui Ion Hâncu corespundea cu perioada dezghețului hrușciovist din anii '60, istoriografia oficială sovietică a lăsat inițial impresia că dezghețul ar cuprinde și domeniul istoriei spațiului Pruto-Nistrian. Dar foarte curând, Ion Hâncu a simțit o presiune foarte puternică din partea conducătorilor de la Moscova și Chișinău. De la mijlocul anilor '60 începe să fie marginalizat în cadrul Academiei de Științe a RSSM. Activând în condițiile sistemului de dictat politic, Ion Hâncu, pe parcursul anilor 60–70, era printre specialiștii din fosta URSS, singurul promotor al teoriei continuității populației romanice în spațiul Pruto-Nistrian în perioada evului mediu timpuriu.

În anul 1975, când în postul de vicepreședinte al Academiei de Științe din RSSM vine istoricul Artiom Lazarev, un comunist convins, dar și un adept al moldovenismului, inclusiv a ideii continuității moldovenilor din spațiul Pruto-Nistrian, iar director al Institutului de Istorie devenise Boris Vizer, istoric contemporanist, care împărtășea viziunea privind perpetuarea populației romanice de la Nistru și Prut în perioada marilor migrații, Ion Hâncu este numit șef al Secției de Arheologie în cadrul Institutului de Istorie.

A apărut ocazia de a se realiza în practică unele proiecte ale lui Ion Hâncu privind cercetarea arheologică din spațiul Pruto-Nistrian și a istoriei populației din perioada antică și medievală timpurie. Pe parcursul anilor 1976–1977 Ion Hâncu a operat schimbări cardinale în programul cercetărilor arheologice a Secției de Arheologie, punând accent deosebit pe cercetarea problemelor legate de evoluția civilizației autohtone în perioada antică și medievală timpurie. A fost trasat un plan foarte serios de cercetare a civilizației traco-getice din ținut, a problemei romanizării geto-dacilor din spațiul Pruto-Nistrian, formării culturii daco-romane, civilizației vechi românești și impactului trinderilor migratoare, în special al slavilor, asupra procesului de formare a poporului român. În același timp, Ion Hâncu a activat în vederea atragerii în cercetare a unor specialiști noi, în scopul formării unei școli naționale de arheologie la Chișinău.

Realizarea acestor planuri a fost stopată însă foarte curând, dat fiind că în urma unor denunțuri la securitate și în alte instanțe de stat, Ion Hâncu a fost învinuit de *naționalism*, *antislavism* și *antiștiință*, verdict confirmat în decembrie 1977 de către o comisie specială a Academiei de Științe a URSS. Atunci, a fost eliberat din funcția ocupată, i s-a interzis să efectueze investigații arheologice și să se ocupe de problema originii civilizației medievale timpurii sau, după cum se mai spunea în acea epocă, cu problema originii poporului moldovenesc și a culturii sale. În același timp, a fost interzisă publicarea monografiei sale „Populația și cultura Moldovei în secolele X–XIV”, care urma să apară la începutul anului 1978 la Editura „Știința”.

Evenimentele de la sfârșitul anilor '70 au influențat esențial destinul de mai departe al savantului Ion Hâncu. Din cauza interdicțiilor și persecuțiilor permanente, în anii 80 a fost constrâns să abandoneze cercetările fundamentale în probleme de istorie și arheologie medievală. În aceste condiții, Ion Hâncu își concentrează atenția asupra problemelor de ocrotire a monumentelor istorice și de propagare a vestigiilor istorico-arheologice prin intermediul mass-media.

Ion Hâncu a elaborat în total 374 lucrări. Printre acestea se numără 13 monografii de autor, 8 monografii în colaborare, 32 broșuri de popularizare științifică, 24 rapoarte de cercetări arheologice, 59 articole în culegeri științifice, 15 articole în reviste de specialitate, 28 articole în almanahuri și enciclopedii, 29 articole în reviste de publicistică, 153 articole în ziare și 7 recenzii.

De remarcat, că ultima monografie, purtând semnătura distinsci personalități a savantului Ion Hâncu „Vetre strămoșești din Republica Moldova” (Editura Știința, 2003, 508 pag.), a fost lansată cu doar câteva zile înainte de tragicul deces.

În activitatea sa s-au evidențiat două laturi principale: *activitatea de cercetare științifică*, care a fost întreruptă în perioada 1978–1990, și *activitatea de ocrotire și popularizare a monumentelor arheologice*, din anii 1978–1992.

În linii mari, în activitatea științifică a lui Ion Hâncu pot fi remarcate următoarele etape distincte:

1957–1964 – începutul carierei științifice promițătoare;

1965–1977 – afirmarea și recunoașterea sa pe plan științific național și internațional, publicarea masivă a lucrărilor științifice;

1978–1990 – excluderea de către regimul totalitar din cercetarea științifică, încadrarea în activitatea de ocrotire a monumentelor și de popularizare științifică;

1990–2003 – revenirea în activitatea de cercetare științifică.

Ion Hâncu a contribuit cel mai mult, în comparație cu alți cercetători, la elaborarea inventarului monumentelor arheologice din Republica Moldova, la propagarea patrimoniului arheologic, la ocrotirea și salvarea monumentelor de istorie și cultură.

După obținerea independenței de stat a Republicii Moldova, a patronat cel mai important monument arheologic din Republica Moldova, „Orheiul Vechi”, elaborând un șir de activități concrete în vederea menținerii acestui obiectiv de patrimoniu pentru urmași.

Alături de alți cercetători, a fost participantul activ al săpăturilor arheologice din Alcedar, Echimăuți, Orheiul Vechi, Cetatea Albă, Bocani, Krinicinoie, Mălăiești, Lopatna, Valea Adâncă (Ucraina), etc.

Ion Hâncu a condus personal săpăturile arheologice din cadrul unor monumente arheologice de talie națională, cum sunt cercetările din așezările Lucașeuca (1959–1960), Pohorniceni-Petruha (1961–1962), Brănești (1963), Hansca (1964–1977), Costești-Stânca (1973), Giurgiulești (1997), Orheiul Vechi (1993–1995).

Opera de o viață a savantului Ion Hâncu a fost cercetarea arheologică a așezării Hansca, care constituie unul dintre cele mai reprezentative situri medievale timpurii din spațiul românesc, în cadrul căruia s-a constatat o evoluție continuă a populației autohtone, începând cu secolele V–VI și până în secolele XIV–XV. Prin investigațiile arheologice de la Hansca a demonstrat cu lux de amănunte perpetuarea populației băștinașe românești din spațiul Pruto-Nistriean, începând cu sfârșitul antichității și până la formarea statului medieval al Moldovei.

Îi vom păstra o amintire vie Omului și Cercetătorului neobosit Ion HÂNCU, dascălul și prietenul nostru, care va rămâne pururi în inimile noastre întristate.

SIT TIBI TERRA LEVIS !

GHEORGHE POSTICĂ

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ A LUI ION HÂNCU

1. Monografii de autor

1. *Naselenie i kul'tura Moldavii X–XIV vv.*, Chișinău, 1977, 350 p. [interzisă în 1977]. – Manuscrisul se păstrează la Arhiva Muzeului de Arheologie al AȘM.
 2. *Moldavskaja narodnaja keramika*, Chișinău, 1969, 144 p.
 3. *Poselenija XI–XIV vekov v Orchejskich kodrach Moldavij*, Chișinău, 1969, 115 p., il.
 4. *Limbari – srednevekovyj mogil'nik XII–XIV vekov v Moldavii*, Chișinău, 1970, 78 p.
 5. *Kăprăria – pamjatnik kul'tury X–XII vv.: [arheol. raskopki na mogil'nike X–XII vv. u s. Hanska Kotovskogo r-na]*, Chișinău, Știința, 1973, 64 p., il., foto.
 6. *Drevnejšie pamjatniki rodnogo kraja: (Gorodiščja sever. Moldavij)*, Chișinău, Știința, 1987, 87 p., il, des., foto, bibliogr. în note p. 85–86.
 7. *Cine sunt strămoșii moldovenilor ?*, Chișinău, Știința, 1990, 40 p.
 8. *Vestigii strămoșești: [monumentele arheologice din Moldova]*, Chișinău, Știința, 1990, 146 p.
 9. *Drevnejšie pamjatniki rodnogo kraja: (Gorodiščja central'noj Moldovy)*, Chișinău, Știința, 1992, 84 p.
 10. *Băștinașii plaiului moldav în lumina surselor arheologice: (schife)*, Chișinău, 1993, 98 p.
 11. *Cetăți antice și medievale timpurii din Republica Moldova*, Chișinău, Universitas, 1993, 144 p.
 12. *Cultura băștinașilor din spațiul pruto-nistrian în evul mediu timpuriu*, Chișinău, CE USM, 2002, 147 p.
 13. *Vetre strămoșești din Republica Moldova*, Chișinău, Știința, 2003, 507 p.
- ### 2. Monografii colective
14. *Istoria RSS Moldovenești: (din timpurile cele mai vechi până la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie)*, 1, Chișinău, Cartea Mold., 1967, 710 p. (cap. III. Apariția și dezvoltarea relațiilor feudale în secolele VI–XI, p. 61–83).
 15. *Narodnoe dekorativnoe iskusstvo Moldavii*, Chișinău, Cartea Mold., 1968, 128 p. (Formy bytovoj posudy i hudožestvennaja keramika, p. 81–122).
 16. *Očerki istorij i kul'tury Moldavij (II–XIV vv.)* (în colaborare cu E. A. Rikman, I. A. Rafalovici), Chișinău, Știința, 1971, 178 p., il. (Balkano-Dunajskaja kul'tura lesostepnoj Moldavij v X–XIV vv., p. 119–178).
 17. *Drevnaja kul'tura Moldavij*, Chișinău, Știința, 1974, 231 p. (Pamjatniki Balkano-Dunajskoj kul'tury (X–XIV vv.), p. 127–150).
 18. *Moldovane: Očerki istorij, etnografij, iskusstvovedenija*, Chișinău, Știința, 1977, 459 p. (Glava I. Rannaja etničeskaja istorija moldovan. § 3. Slavjane v Karpato-Dunajskih zemlych (p.17–19); Glava IV. Sel'skie promysly i remesla. § 6. Gončarnoe delo (p.116–121); Glava VIII. Goroda Moldavij v XIII–XIX vv. § 1. Zaroždenie remesljano-administrativnyh centrov (p.204–206).
- ### 3. Broșuri
19. *Sel'skoe gončarnoe proizvodstvo Moldavij v VI–XVII vv.: (avto-ref. diss. na soisk. učen. stepeni kandidata ist. nauk)*, Moskva, 1960, 19 p.
 20. *Arheologičeskie pamjatniki X–XIV vv. v Hynčeskich i Orchejskich kodrach Moldavij: (materialy meždunar. assoc. po izučeniu stran Jugo-Vostočnoj Evropy. Pervyj kongress Balkanskih issledovatelej, Sofija, 26 avg.– 1 sept. 1966 g.)*, M.: (Nauka), 1966, 12 p.
 21. *Orheitul Vechi: (scurtă istorie a localităților)*, Chișinău, 1995, 34 p.
 22. *Străvechi monumente din Republica Moldova*, Chișinău, ARC, 1996, 143 p.
- ### 4. Articole în culegeri științifice
23. *Slavjanskije i romanskije čerty v keramike v žiliščah IX–XIV vekov*, în *Tezisy dokladov II konf. molodyh učen. Moldavii*, Chișinău, Știința, 1960, p. 5–6.
 24. *Raskopki na selišče XII–XV vekov Lukaševca V*, în *Kratkie soobščenia o dokladach i polevyh issledovanijah In-ta Archeologij AN SSSR*, Chișinău, 1961, p. 86–91.
 25. *K voprosu o vološko-slavjanskoj material'noj kul'ture v Moldavij*, în *Trudy III konf. molodyh učen. Moldavii. Seria obščestv. nauk*, Chișinău, Cartea Mold., 3, 1963, p. 87–89.
 26. *K voprosu o sud'bach romanizovanogo naselenija Dunajsko-Dnestrovskih zemel' v VI–XI vv.: (volochi*

- i slavjane*), in *Tezisy dokl. I-go simpoziuma po archeologii i etnografii Jugo-Zapada SSSR*, Chişinău, 1964, p. 37–38.
27. *Selišče Lukaševca v XI–XV vv.: (itogi raskopok 1957–1959 gg.)*, in *Materialy i issledovanija po arheologii i etnografii Moldavskoi SSR*, Chişinău, Cartea Mold., 1964, p. 132–165.
 28. *K voprosu vostočno-slavjanskoj i Balkano-Dunajskoj kul'tur v lesostepnoj polose Moldavii*, in *Tezisy dokl. vsesojuz. sessii, posvjaščennoj itogam archeologičeskich i etnografičeskich isledovanij 1966 g.*, Chişinău, 1967, p. 31–32.
 29. *Pamjatniki Balkano-Dunajskoj kul'tury X–XIV vv. lesostepnoj polosy Moldavii*, in *Archeologija, etnografija i iskusstvovedenie Moldavij*, Chişinău, Cartea Mold., 1968, p. 106–124.
 30. *K voprosu o sootnošenii vostočno-slavjanskoj i Balkano-Dunajskoj kul'tur lesostepnoj polosy Moldavij (X–XIV vv.)*, in *Trudy istoriko-kraevedčeskogo muzeja MSSR*, 1969, 2, p. 106–120.
 31. *Srednevekovyj mogil'nik „Şcoala nouă” iz sela Mateuţi (Rezinskogo r-na)*, in *Dalekoe prošloe Moldavij*, Chişinău, 1969, p. 162–170.
 32. *Archeologičeskie issledovanija na poselenij Limbari-Căprăria, X–XIV vv. v 1968–1969 gg.*, in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij v 1968–1969 gg.*, Chişinău, 1972, p. 159–183.
 33. *K voprosu o rasselenii tiverčev i uličej v Pridnestrov'e*, in *Jugo-Vostočnaja Evropa v srednie veka*, Chişinău, Ştiinţa, 1972, p. 159–175.
 34. *Nachodka bronzovyh klepanyh kotlov v Moldavij*, in *Materialy XIII-j konf. In-ta Archeologii AN USSR (1968)*, Kiev, 1972, p. 116–179.
 35. *Proizvodstvennye peči na poselenija X–XIV vv. u sela Hanska Kotovskogo r-na MSSR*, in *Tezisy dokl. XV-j nauč. konf. In-ta Archeologii AN USSR*, Odessa, 197, p. 408–409.
 36. *Raskopki na poselenija i mogil'nikach X–XIV vv. u sela Hanska v 1964–1968 gg.*, in *Materialy XIII-j konf. In-ta Archeologii AN USSR (1968)*, Kiev, 1972, 303–306.
 37. *Rezul'taty raskopok na poselenii X–XIV vv. u sela Hanska Kotovskogo r-na MSSR v 1971 godu*, in *Tezisy dokl. na sessii i plenumah posvjašč. itogam polevyh issled. v 1971 g. Archeol. Sekcija*, Moskva, 1972, p. 118–119.
 38. *Issledovanija srednevekovyh pamjatnikov u s. Hanska* (in colaborare cu I. A. Rafalovici), I., in *Archeologičeskie otkrytija 1971 goda*, Moskva, 1972, p. 453–454.
 39. *Zachoroneniya s „pal'cevymi vдавlivanijami” na cerepah iz mogil'nikov X–XIV vv. u s. Hanska v Moldavij* (in colaborare cu V. R. Ocuşko), in *Etnografija i iskusstvo Moldavij*, Chişinău, 1972, p. 199–204.
 40. *K metodike izučeniya glinjanoj bytovoj posudy: (po dannym srednevekovoj keramike Moldavij)*, in *Tezisy dokl. sessii posvjaščennoj itogam polevyh archeologičeskich issledovanij 1972 g. v SSSR*, Tashkent, 1973, p. 76–78.
 41. *Raskopki u s. Hanska*, in *Archeologičeskie otkrytija 1972 goda*, Moskva, 1973, p. 414.
 42. *Rezul'taty raskopok na selišče X–XIV vv. u s. Hanska v 1970–1971 gg.*, in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij v 1970–1971 gg.*, Chişinău, 1973, p. 177–198.
 43. *Slavjane i tiurko-bolgary v VII–X vv. na territorij Moldavij po archeologičeskim dannym*, in *Slavjane i srednizemnomorskijat svjat: (meždun. simpoz. po slavjanska arheologija, Sofia, 23–29 apr. 1970)*, Sofia, 1973, p. 161–182.
 44. *Raskopki u s. Hanska (Kotovskogo r-na)*, in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij v 1970–1971 gg.*, Chişinău, 1973, p. 129–133 (in colaborare cu I. Niculiţă, I. Rafalovici).
 45. *Iz istorii sela Kosteşti: (Ryškanskogo r-na) po dannym raskopok 1973 g.*, in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij (1973 g.)*, Chişinău, 1974, p. 156–175.
 46. *Raskopki na selišče Hanska X–XIV vv.*, in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij (1973 g.)*, Chişinău, 1974, p. 175–187.
 47. *Raskopki na poselenija X–XIV vv. u sela Hanska*, in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij*, Chişinău, 1974, p. 159–173.
 48. *Raskopki u s. Hanska i v zone stroitel'stva Kosteştsoj GES [X–XIV vv.]*, in *Archeologičeskie otkrytija 1973 goda*, Chişinău, 1974, p. 429.
 49. *Iz istorii Kosteşti po dannym raskopkach 1976 g.* (in colab. cu V. S. Titov), in *Archeologičeskie issledovanija v Moldavij (1973 g.)*, Chişinău, 1974, p. 156–174.
 50. *Archeologičeskaja kul'tura i etničeskaja obščnost' po dannym raskopok pamjatnikov X–XIII vv. Moldavij*, in *150 let Odesskomu Arheol. Muzej AN USSR (1825–1975)*, Kiev, 1975, p. 174–175.
 51. *Issledovanie selišča Hanska (X–XIV vv.)*, in *Archeologičeskie otkrytija 1974 goda*, Moskva, 1975, p. 448–449.
 52. *Rasselenie tiverčev i ulicej v Podnestrov'e*, in *Tezisy dokl. delegacii na III-em meždunar. kongrese slavjan. archeologii*, Moskva, 1975, p. 45–46.
 53. *Raskopki srednevekovogo selišča Hanska*, in *Archeologičeskie otkrytija 1975 goda*, Moskva, Nauka, 1976, p. 477–478.
 54. *Žilišča na territorij Moldavij v X–XIV vv.*, in *Drevnie žilišča narodov Vostočnoj Evropy*, Moskva, Nauka, 1975, p. 88–104.
 55. *Etničeskie čerty v žiliščah naselenija Moldavij (X–XIV vv.)*, in *Problemy istorij i kul'tury: (Balkanskije issledovani)*, Moskva, Nauka, 1976, p. 224–231.
 56. *Raskopki na poselenii Hanska (Kotovskogo r-na)*, in *Archeologičeskie otkrytija 1976 goda*, Moskva, Nauka, 1977, p. 460–461.
 57. *Issledovanie srednevekovyh pamjatnikov u s. Hanska (VIII–IX vv.)*, in *Archeologičeskie otkrytija 1977 goda*, Moskva, 1978, p. 469–470.
 58. *Obsledovanie pamjatnikov v Srednem Podnestrov'e (v r-nah Kamenka, Rezina i Rybnica, odnosjaščichsja k IV–III vv. do n. e.)*, in *Archeologičeskie otkrytija 1979 goda*, Moskva, 1980, p. 403–404.

59. *La încrucișarea credințelor, în Educația ateistă a poporului: culegere de articole*, Chișinău, Cartea Mold., 1987, p. 69–75 (cu caract. chir.).
60. *Cetăți antice și medievale timpurii din spațiul Pruto-Nistrean* (în colaborare cu Gh. Postică), în *Simposia Tracologica*, Satu-Mare, 1990, p. 324.
61. *Despre greșeli evidente și falsificări intenționate din istoria veche a Moldovei* (în colaborare cu Gh. Postică), în *Pagini de istorie*, Chișinău, 1991, p. 3–17.
62. *Tiverții și ulicii în spațiul Carpato-Nistrean, în Probleme actuale ale istoriei naționale și universale*, Chișinău, 1992, p. 99–107.
63. *Soarta românilor din Basarabia în Evul Mediu timpuriu: (schiță ist.-arheologică)*, în *Din istoria Europei române = From the History of the Roman Europe*, Oradea, 1995, p. 319–329.
64. *Date noi privind citadelele de la Orheiul Vechi*, în *Analele Șt. ale Univ. de Stat din Moldova. Ser. Șt. socio-umane*, Chișinău, 1997, p. 51–54.
65. *Triburile tîverților și ulicilor în spațiul Carpato-Nistrean, în Spațiul Nord-Est-Carpatic în mileniul întunecat*, Iași, Ed. Univ. „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, p. 125–132.
66. *Rezultatele cercetărilor de la Tighina-Bender, în Omagiu lui Vladimir Potlog și Constantin Drahinberg la 70 de ani*, Chișinău, Ed. Cartdidact, 1997, p. 97–100.
67. *Așezarea din secolele IX–XI de la Giurgiulești și unele considerații privind siturile medievale timpurii din zona lacurilor dunărene* (în colaborare cu Gh. Postică, I. Tentiuc), în *Studia in honorem Ion Niculiță*, Chișinău, Ed. Cartdidact, 1999, p. 280–298.
68. *Construcțiile monumentale de la Orheiul Vechi*, în *Orheiul Vechi. Buletin Istorico-Arheologic-1998*, Chișinău, Ed. Ruxanda, 1999, p. 14–19.
69. *Istoria unui sat străvechi din Codrii Hânceștilor în lumina izvoarelor arheologice*, în *Analele Univ. „Dimitrie Cantemir”. Seria Istorie*, Buc., 1999, 3, p. 110–137.
70. *Apariția, implementarea și mistificarea etnonimului „slav” în literatura arheologică din Moldova, în Demistificarea sau remistificarea istoriei*, Chișinău, Ed. Pontos, 2000, p. 24–29.
71. *Cronica unui sat vechi românesc din codrii Lăpușnei în lumina cercetărilor arheologice*, în *Romanitate și românitare la Nord de Balcani*, Chișinău, 2000, p. 50–63.
- 5. Articole în reviste științifice**
72. *Sel'skaja keramika Moldavij XV–XVII vv.*, în *Izv. Mold. filiala AN SSSR*, 6, 1959 (1960), p. 53–74.
73. *Gončarnoe proizvodstvo slavjan moldavij VI – nač. IX vekov*, în *Izv. Mold. filiala AN SSSR*, 4, 1963, p. 23–32 (Rez. în lb. rom.).
74. *K voprosu o terminologii i osnovnyh principah analiza glinjanoj bytovoju posudy*, în *Izv. AN MSSR. Ser. obš. Nauk*, 12, 1965, p. 16–33.
75. *Sel'skie poselenija X– XV vv. na territorij Moldavij, în Časopis Moravského musea. Acta musei Moraviae*, 2, 1970, p. 47–52.
76. *Paleomagnetnaja datirovka kompleksa XII–XIII vv. na selišče Limbari-Kăprăria*, în *Izv. AN MSSR. Ser. obšcest. Nauk*, 2, 1970, p. 10–15 (în colab. cu G. Zagnii).
77. *Keramika slavjan Pridnestrov'ja v X–XII*, în *Izv. AN MSSR. Ser. obšestv. Nauk*, 2, 1971, p. 80–92.
78. *Nekotorye bolgarskie čerty v material'noj kul'ture naselenija rannego srednevekov'ja Moldavij*, în *Etudes Balkaniques*, 4, 1975, p. 96–102.
79. *Gorodišče Ioržica-Zamka [r-nul Soroca]*, în *Izv. AN MSSR. Ser. obš. Nauk*, 3, 1982, p. 75. (cu caract. chir.).
80. *Rezultatele cercetărilor arheologice de la biserica cu pronaosul lărgit de la Orheiul Vechi*, în *Tyragetia. Muzeul Naț. de Istorie a Moldovei*, 3, 1996, p. 139–144.
81. *Cu privire la cultura materială a românilor din Moldova în Evul Mediu timpuriu*, în *Traco-Dacica*, XVII, 1996, p. 217–225.
82. *O carte despre populația Moldovei din sec. XI–XIII*, în *Rev. de istorie a Moldovei*, 3/4, 1997, p. 122.
83. *Aspecte etnoculturale ale locuințelor din Moldova în Evul Mediu timpuriu*, în *Tyragetia / Muzeul Naț. de Istorie a Moldovei*, VI–VII, 1998, p. 29–35.
84. *Semnificația etnoculturală a vaselor de lut pregătite în Evul Mediu timpuriu de către populația din spațiul Pruto-Nistrean*, în *Rev. de Istorie a Moldovei*, 1–2, 1999, p. 27–39.
85. *Semnificația a obiceiurilor funerare dintr-un sat medieval timpuriu din codrii Hânceștilor*, în *Rev. de Istorie a Moldovei*, 3–4, 1999, p. 5–18.
86. *Semnificația etnoculturală a unor așezări arheologice de pe teritoriul actual al Republicii Moldova*, în *Tyragetia. Muzeul Naț. de Istorie a Moldovei*, IX, 2000, p. 119–126.
87. *Pătrunderea și înrădăcinarea creștinismului în spațiul Pruto-Nistrean*, în *Tyragetia. Anuar XI*, 2002, p. 77–82.